

Sovjetunionens upplösning (Wikipedia)

Sovjetunionens upplösning är den process som slutligen ledde till att Sovjetunionen den 26 december 1991 upplöstes. Estland, Lettland och Litauen hade redan i september samma år åter blivit självständiga stater. Händelsen relateras ofta till Michail Gorbatsjovs tid som generalsekreterare för Sovjetunionens kommunistiska parti, de ekonomiska problemen under sent 1980-tal och tidigt 1990-tal, samt Augustikuppen och slutet på Kalla kriget.

När Michail Gorbatsjov blev Sovjetunionens ledare i mars 1985 införde han reformprogrammen perestrojka och glasnost. Han hoppades på att hans reformer skulle rädda Sovjetunionens ekonomi, resultatet blev dock inte som han tänkte sig. Den ekonomiska förändringen ledde efter några år till livsmedelsbrist och svår inflation och den ökade demokratin ledde till att många grupper i olika delar av landet började kräva politisk frihet. I augusti 1991 gjorde åtta av Michail Gorbatsjovs närmaste män en statskupp, den så kallade augustikuppen, och tog över makten. Kuppmakarna ville återinföra den gamla ordningen, men kuppen misslyckade, sedan stora delar av befolkningen, samt arméns och även den ryska delrepublikens president Boris Jeltsin gjort motstånd.

Efter kuppen kunde Michail Gorbatsjov återgå till sin post, men hade i praktiken förlorat sin makt till Boris Jeltsin. Som Rysslands president erkände Boris Jeltsin de baltiska staternas självständighet och upplöste kommunistpartiet. Den 25 december 1991 upplöstes Sovjetunionen och ersattes av 15 självständiga stater (Armenien, Azerbajdzjan, Estland, Georgien, Kazakstan, Kirgizistan, Lettland, Litauen, Moldavien, Ryssland, Tadzjikistan, Turkmenistan, Ukraina, Uzbekistan och Vitryssland).

Sovjetunionens sönderfall (SO-rummet)

Glasnost och perestrojka

1985 blev Michail Gorbatsjov Sovjetunionens ledare. Gorbatsjov arbetade för förändring (på ryska: perestrojka) och öppenhet (på ryska: glasnost) samt ökad demokratisering.

Dessa förändringar innebar att livet blev allt friare i Sovjetunionen. Samtidigt ökade frihetskraven från flera av Sovjets republiker, främst från de baltiska staterna (Estland, Lettland och Litauen) som ville uppnå självständighet.

Slutet för Sovjetunionen

Den 19 augusti 1991 meddelades det från Moskva att Gorbatsjov var avsatt som Sovjetunionens president. Nio personer hade tagit över makten. Kuppmakarna sa sig vilja stoppa Sovjetunionens sönderfall. Det visade sig dock att armén stödde Gorbatsjov. Dessutom blev Boris Jeltsin - en f.d. högt uppsatt partimedlem - en centralgestalt i motståndet mot kuppmakarna. Kuppen misslyckades...

Kuppen kom att betyda slutet för kommunistpartiet och Sovjetunionen som stat. Det visade sig att kuppmaakarna påskyndade den utveckling som de försökt förhindra. Allt fler stater förklarade sig vara självständiga trots att Gorbatsjov vägrade att acceptera att Sovjetunionen upplöstes. Den 25 december 1991 avgick Gorbatsjov som Sovjetunionens president. Sovjetunionen fanns inte längre.

Ett nytt Ryssland

När Sovjetunionen föll samma uppstod återigen landet Ryssland som en egen självständig stat. Det nya Rysslands första president blev Boris Jeltsin.

Som ledare för Ryssland försökte Boris Jeltsin förändra det ekonomiska systemet. Statlig egendom började säljas ut till privatpersoner. På hösten 1993 beslöt Jeltsin att jorden skulle privatiseras. Jeltsin hade haft problem med det i parlamentet och i oktober 1993 ockuperade en del parlamentsledamöter det ryska parlamentet. Omfattande strider pågick inne i Moskva innan upproret slogs ned. Jeltsin efterträddes den 7 maj 2000 av Vladimir Putin som Rysslands president.

Kalla krigets slut (NE)

Då Michail Gorbatsjov 1985 tillträdde som sovjetisk partichef ändrades förhållandena. Det stagnerande sovjetsystemet hade inte kapacitet att möta en ytterligare avancerad kapprustning. Gorbatsjovs strävan att reformera systemet gjorde militär avspänning nödvändig. Han framlade förslag till reformer och nedrustning och hälsades med jubel under sina besök i väst.

Den ökande ekonomiska krisen i Sovjetunionen ledde i förening med kraven på demokratisering till att sovjetledningen inte motsatte sig demokratiska reformer i de övriga östeuropeiska länderna. I december 1987 undertecknades det så kallade INF-avtalet, vilket innebar att samtliga medeldistans-raketer i Europa skrotades inom några år.

Vid ett besök i Bonn i juni 1989 lovade Gorbatsjov att varje stat skulle ha oinskränkt rätt att fritt välja politiskt och socialt system. Inom loppet av några månader hösten 1989 föll Berlinmuren och de gamla regimerna i Östtyskland, Tjeckoslovakien, Bulgarien och Rumänien. Hela det sovjetiska säkerhetssystemet i Östeuropa bröt samman, och Sovjetunionen accepterade också en tysk återförening.

Vid ESK-mötet i Paris 1990 fastslogs att demokrati ska vara det enda styrelseskicket och att konflikter ska lösas med fredliga medel. Samtidigt undertecknades ett långtgående nedrustningsavtal beträffande konventionella styrkor i Europa (CFE-avtalet) mellan NATO och Warsawapakten. Året därpå upplöstes inte endast Warsawapakten och SEV utan också det sovjetiska kommunistpartiet och därpå hela Sovjetunionen. En ny världspolitisk era började.

Kalla kriget var över.